

Polisen

Polismyndigheten
Rättsavdelningen
Enheten för rättslig styrning och stöd
Maria Emanuelsson

MISSIV

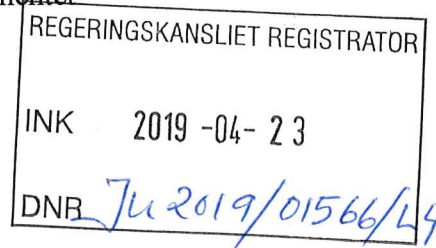
1 (1)

Datum
2019-04-18

Diariennr (åberopas)
A209.550/2019

Saknr
001

Justitiedepartementet

Översänder härmed hemställan om ändring av förordning (2014:1108) om utformning av häkten och polisarrester.

Med vänlig hälsning

Maria Emanuelsson
Jurist

Datum

2019-04-18

Diariennr (åberopas)

A209.550/2019

Saknr

001

Polismyndigheten
Rättsavdelningen
Enheten för rättslig styrning och stöd

Justitiedepartementet

Hemställan om ändring av förordning (2014:1108) om utformning av häkten och polisarrester

Sammanfattning

Polismyndigheten ser ett behov av att i vissa fall använda arrester som avviker från bestämmelserna i 2 § och 3 § andra stycket första meningen i förordningen om utformning av häkten och polisarrester.

Det har efter att Justitieombudsmannen (JO) genomförde en s.k. Opcat-inspektion i Göteborg den 30 oktober samt den 16 och 17 november 2017 (dnr 7081-2017) uppmärksamats att det finns ett behov av förändring i förordningen om utformning av häkten och polisarrester.

Polismyndigheten hemställer därför om en ändring av 5 § förordningen om utformning av häkten och polisarrester liksom av punkten 2 i övergångsbestämmelserna till förordningen, vilken infördes genom SFS 2016:84.

Tidigare och nuvarande bestämmelser

Tidigare bestämmelser

I 9 § kungörelsen (1958:215) med vissa föreskrifter om häkten och polisarrester föreskrevs att dåvarande Rikspolisstyrelsen fick, om särskilda skäl förelåg, medge undantag från bestämmelserna om förvaringsrummets utformning, såsom förvaringsrummets storlek och inredning m.m. Rikspolisstyrelsen medgavs också möjlighet att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen.

I Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester (numera upphävda FAP 915-1) föreskrevs i 13 § vad som avsågs med tillfällig arrest. I 14 § föreskrevs att användning av tillfällig arrest under viss tid krävde beslut av Rikspolisstyrelsen.

Nuvarande bestämmelser

Den 1 april 2016 ersattes kungörelsen med vissa föreskrifter om häkten och polisarrester av förordningen om utformning av häkten och polisarrester.

Av 2 § förordningen om utformning av häkten och polisarrester framgår att ett förvaringsrum ska ha en golvyta om minst 6 kvadratmeter, ett kubikinnehåll

om minst 15 kubikmeter och rumshöjden ska vara minst 2,40 meter. Rummet ska vara försett med fönster så att det får tillräckligt med dagsljus. Rummet ska också vara tillräckligt ljudisolerat och i övrigt utformat så att obehöriga förhindras att se in.

Enligt 3 § ska ett förvaringsrum vara ändamålsenligt utrustat för den intagnes behov. Rummet ska ha viss utrustning såsom stol, bord, säng och utrymme för förvaring av tillhörigheter. Det ska finnas ett signalsystem för att påkalla uppmärksamhet. I anslutning till rummet ska det finnas handfat och toalett. Rum som används för berusade, våldsamma eller sjuka personer får ha annan lämplig inredning.

I 5 § finns en möjlighet till undantag från bestämmelserna om förvaringsrummets utformning i en polisarrest. Golvyta, kubikinnehåll och rumshöjd får avvika med högst fem procent. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till tillfälliga behov, får ett förvaringsrum i en polisarrest som inte används stadigvarande, även avvika från kravet på att rummet ska vara försett med fönster och att rummet ska vara utformat så att obehöriga kontakter mellan den intagne och andra om möjligt förhindras. Av övergångsbestämmelserna till förordningen framgår dock att möjligheten att tillämpa undantagsbestämmelsen endast gäller förvaringsrum som färdigställts före den 1 april 2016.

Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester, FAP 102-1, innehåller ingen reglering av tillfälliga arrester och ger inte heller någon vägledning om hur möjligheten till undantag i förordningen ska hanteras, för förvaringsrum färdigställda innan den 1 april 2016.

Polismyndighetens skäl för hemställan om ändring av förordning om utformning av häkten och polisarrester

JO:s Opcat-inspektion

JO genomförde den 30 oktober 2017 en inspektion av Polismyndighetens tillfälliga arrestlokal i polishusets garage i Göteborg. Den 16 och 17 november 2017 genomfördes en inspektion av den tillfälliga arrestlokalen samt den ordinarie arresten i Göteborg. Den tillfälliga arresten hade uppförts dels med anledning av den allmänna sammankomsten som genomfördes av Nordiska Motståndsrörelsen (NMR) den 30 september 2017, dels med anledning av EU-toppmötet den 17-18 november 2017. Inför dessa båda händelser förväntades allvarliga ordningsstörningar och det fanns därför ett behov av att kunna omhänderta eller gripa, liksom förvara, en stor mängd människor.

JO kritiserade Polismyndigheten med anledning av inspektionen, bl.a. då det saknades författningsstöd för användningen av den tillfälliga arrestlokalen. JO uttalade dock också följande:

Att Polismyndigheten, inför en händelse där det kan befaras att många människor kommer att omhändertas, ställer i ordning en tillfällig arrest framstår som en åtgärd som i och för sig är motiverad för att möta ett till-

fälligt behov av ett stort antal arrestplatser. En förutsättning är naturligtvis att det finns rättsligt stöd för åtgärden.

[...]

Jag är tveksam till om avsikten från regeringens sida verkligen varit att begränsa möjligheten till undantag från bestämmelsen i 2 § vid tillfälliga behov endast till förvaringsrum som uppförts före den 1 april 2016. Som jag uppgav inledningsvis är min uppfattning att det kan vara motiverat att ställa i ordning en tillfällig arrest för att möta ett tillfälligt behov av ett stort antal arrestplatser. För att det ska vara möjligt krävs dock författningsändringar. Jag överlämnar därför en kopia av detta protokoll till Justitiedepartementet.

Polismyndighetens behov av tillfälliga arrester

De flesta av Polismyndighetens arrestlokaler är placerade vid huvudorterna i polisområdena, liksom vid vissa huvudorter i lokalpolisområdena. Det finns också ett antal tillfälligt stängda arrester som kan öppnas upp vid behov. Av de arrester som kan öppnas vid behov har flera en relativt låg kapacitet.

Vid allmänna sammankomster, medialt och politiskt uppmärksammande möten av olika slag och vid offentliga tillställningar i form av t.ex. fotbollsmatcher, där en stor mängd människor förväntas delta på olika sätt, är polisiär synlighet ett viktigt inslag i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Tidiga ingripanden mot personer som stör den allmänna ordningen kan ha stor effekt på ordningsläget vid arrangemanget och i dess omedelbara närhet.

I samband med dessa händelser kan ett tillfälligt behov av att kunna förvara en stor mängd människor i arrest uppstå. Ett sådant särskilt behov kan finnas då allvarliga ordningsstörningar uppstår eller det finns en omedelbar fara för sådana ordningsstörningar och en stor mängd människor med anledning därav kan komma att omhändertas enligt polislagen (1984:387) eller gripas misstänkta för brott. Befintliga arrester har i sådana fall för låg kapacitet.

Arrangemangen genomförs också ibland på orter där en arrestlokal inte finns tillgänglig och avståndet till en arrestlokal är stort. När avståndet till en arrestlokal är stort innebär detta att en eller flera polispatruller under lång tid blir uppbundna av transport till och från arrestlokalen.

Ett stort avstånd till en arrestlokal får också påverkan på det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet genom att polispersonal ingriper i ett senare skede. Detta kan få till följd att risken för ordningsstörningar ökar ytterligare. Att polispersonal under långa perioder, i samband med transport av gripna och omhändertagna personer, inte finns tillgängliga i det aktuella området får dessutom påverkan på säkerheten och arbetsmiljön för kvarvarande polisresurs.

Möjligheten att använda tillfälliga arrester bidrar också till att minska olägenheten för den enskilde i form av långa transporter, särskilt i de fall då personen

är påverkad av något berusningsmedel, eftersom transporten då kan innebära en risk för den enskildes hälsa. Förmansprövning av beslutet att omhänderta eller gripa en person sker i nära anslutning till frihetsberövandet vilket ökar rättssäkerheten för den enskilde liksom förkortar den sammanlagda tiden för frihetsberövandet. Effektivitet i utredningsarbetet uppnås också för det fall att en jourförundersökningsledare finns i den tillfälliga arrestens omedelbara närhet. Om långa transporter undviks genom användande av en tillfällig arrest bidrar det också till miljövinster.

Exempel på tillfällen då behov av tillfällig arrest uppstår

Det finns idag en rad arrangemang, såsom årligen återkommande festivaler och idrottstävlingar, som arrangeras på orter där tillgång till arrest inte finns och där avståndet till en arrestlokal är stort.

Ett exempel på arrangemang då behov av en tillfällig arrest finns är det årligen genomförda rallycross-VM i Höljes i polisregion Bergslagen. Ca 40 000 personer besöker arrangemanget och det förekommer både hög berusningsgrad och störningar av den allmänna ordningen. Från Höljes till närmaste polisarrest är det ca 110 km., vilket innebär att en polispatrull blir uppbunden av transport till och från arresten under lång tid.

Också i polisregion Nord finns detta behov. I polisregionen genomförs årligen ett antal marknader, som Överkalix marknad och Matarengi marknad, vid vilka det förekommer både hög berusningsgrad och störningar av den allmänna ordningen. Också i dessa fall är det ca 100 km. till närmaste polisarrest. De polisarresten som finns i närheten öppnas endast upp vid behov och har låg kapacitet, ibland endast ett fåtal celler.

Även i andra delar av landet, inklusive polisregionerna Stockholm, Väst och Syd, ses ett behov av tillfälliga arrester vid årliga festivaler och liknande arrangemang. Avståndet mellan arrangemanget och arrestlokalen är i dessa fall inte lika stort, ca 50 km., men polispersonalen blir även i dessa fall uppbunden av transport under relativt lång tid. Också trafikintensiteten kan bidra till att transporten tar längre tid. Detta är tid som bättre skulle kunna utnyttjas genom brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete på plats för att förhindra ytterligare ordningsstörningar.

Vid vissa arrangemang krävs också, som ovan nämnts, en större arrestkapacitet än vad som finns att tillgå på den aktuella platsen. Så kan vara fallet vid stora demonstrationer som förväntas leda till omfattande och allvarliga ordningsstörningar och att ett stort antal människor frihetsberövas. Även i dessa fall ser Polismyndigheten ett behov av att kunna använda tillfälliga arrester.

Ändring av förordning om utformning av häkten och polisarrester

Det finns idag i 5 § förordning om utformning av häkten och polisarrester jämfört med övergångsbestämmelsens andra punkt möjlighet att under vissa förutsättningar avvika från de krav som uppställs på utformningen av förvarings-

rum i en polisarrest. Bestämmelserna avser redan befintliga förvaringsrum i polisarrester.

Ytterligare undantag från bestämmelserna om ett förvaringsrums utformning bör medges Polismyndigheten i form av tillfälliga arrester. Även om det finns goda skäl för att begränsa användningen av tillfälliga arrester finns det som framgår ovan tillfällen då Polismyndigheten har behov av att använda sådana arrester. Myndigheten bör således få ytterligare möjlighet att avvika från bestämmelserna om förvaringsutrymmets utformning i 2 och 3 §§ förordningen om utformningen av häkten och polisarrester.

Önskemålet om förändring av förordningen avser 5 § förordningen om utformningen av häkten och polisarrester. Bestämmelsen bör innefatta en uttrycklig möjlighet för Polismyndigheten att använda tillfälliga arrester (i förelaggen lydelse benämnt som tillfälliga förvaringsrum) De tillfälliga arresterna:

- bör inte få avvika från kraven i 2 § första stycket på golvyta, kubikinnehåll och rumshöjd med mer än fem procent,
- ska ha ett signalsystem för att påkalla uppmärksamhet,
- ska ha handfat och toalett i anslutning till sig, och
- ska om möjligt utformas och förses med sådana skyddsanordningar att den intagne inte kan skada sig själv.

Önskemålet om förändring avser också punkten 2 i övergångsbestämmelserna som infördes genom SFS 2016:84. Möjligheten till undantag från de aktuella bestämmelserna bör avse förvaringsrum som färdigställts både före den 1 april 2016 liksom de som färdigställts efter detta datum.

Om Polismyndigheten i samband med en allmän sammankomst, en offentlig tillställning eller annat liknande arrangemang kan befara omfattande ordningsstörningar eller ett stort antal frihetsberövade eller omhändertagna enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. bör tillfälliga arrester få användas. Det ska således föreligga särskilda skäl och ett tillfälligt behov för att användning av tillfälliga arrester ska vara aktuell. Med särskilda skäl och tillfälliga behov avses enligt Polismyndighetens mening en situation som avviker från det normala såtillvida att myndigheten på grund av t.ex. allvarliga ordningsstörningar eller hög berusningsgrad vid ett specifikt tillfälle kan förvänta sig ett flertal omhändertagna eller gripna personer. Det ska vara fråga om undantagssituationer för att användning av tillfälliga arrester ska bli aktuellt. I de flesta fall torde dessa undantagssituationer uppstå då det är stort avstånd till befintlig polisarrest och det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet blir lidande av att polispersonal tvingas till långa transporter istället för att vara på den plats där händelsen äger rum.

I majoriteten av fall torde främst omhändertaganden enligt polislagen eller lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. bli föremål för användningen av tillfälliga arrester. Personer som är gripna bör i första hand placeras i vanliga polisarrester alternativt i Kriminalvårdens lokaler (beroende på de lokala förutsättningarna och överenskommelser mellan Polismyndigheten och Kriminalvården). Det kan ändå finnas tillfällen då Polismyndigheten har ett tillfälligt behov av att placera både personer som gripits och personer om-

händertagits enligt polislagen eller enligt lag om omhändertagande av berusade personer m.m. i de tillfälliga arresterna.

Det kan, som JO påpekat, vara olämpligt att placera personer som är omhändertagna på grund av berusning eller personer som är i dåligt fysiskt eller psykiskt skick i vissa tillfälliga arrest. Arresterna bör således utformas i enlighet med det behov som de ska fylla. Vid en förändring i förordningen har också Polismyndigheten för avsikt att utarbeta interna styrdokument för förvaring av personer i tillfälliga arrest.

Då möjligheten till undantag ursprungligen finns reglerad i förordningen får det antas att lagstiftarens avsikt varit, i likhet med vad också JO uttryckt, att möjlighet till undantag ska finnas om tillfälligt behov uppstår. Polismyndigheten ser ett behov av förändring i enlighet med vad som ovan angivits. Förändringen skulle innebära en möjlighet till effektivare brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete vid större evenemang, såsom större offentliga tillställningar, allmänna sammankomster eller internationella möten, där polisens arbete präglas av tillgänglighet istället för frånvaro på grund av långa transportsträckor.

Polismyndighetens förslag till författningsändring

Polismyndigheten föreslår att 5 § förordning om utformning av häkten och polisarrest ges följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett förvaringsrum i en polisarrest får avvika från kraven i 2 § första stycket på golvyta, kubikinnehåll och rumshöjd med högst fem procent.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till tillfälliga behov, får ett förvaringsrum i en polisarrest som inte används stadigvarande även avvika från kraven i 2 § på att rummet ska vara försett med fönster och på att rummet ska vara utformat så att obehöriga kontakter mellan den intagne och andra om möjligt förhindras.

Föreslagen lydelse

Om det i samband med en allmän sammankomst, en offentlig tillställning eller andra liknande arrangemang kan befaras omfattande ordningsstörningar eller ett stort antal frihetsberövade eller omhändertagna enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. får tillfälliga förvaringsrum användas.

De tillfälliga förvaringsrummen

- 1. får inte avvika från kraven i 2 § första stycket på gol-*

- vyta, kubikinnehåll och rumshöjd mer än som anges i första stycket,*
- 2. ska ha ett signalsystem för att påkalla uppmärksamhet,*
 - 3. ska ha handfat och toalett i anslutning till sig, och*
 - 4. ska om möjligt utformas och försees med sådana skyddsanordningar att den intagne inte kan skada sig själv.*

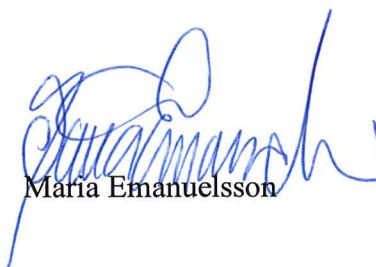
Övergångsbestämmelsens andra punkt som infördes genom SFS 2016:84; förordning om ändring i förordningen (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrester bör upphävas i sin helhet.

Denna hemställan har beslutats av chefen för rättsavdelningen Martin Valfridsson efter föredragning av juristen Maria Emanuelsson. I den slutliga beredningen av ärendet har även gruppchefen Linda Siljedahl, gruppchefen Sofie Lindblom och enhetschefen Eva Lindeblad medverkat.

POLISMYNDIGHETEN

Martin Valfridsson

Maria Emanuelsson